

SOTE KUNTAYHTYMÄN STRATEGIA JA PALVELUJEN JÄRJESTÄMISSUUNNITELMA 2022

SAARIKKA
perusturvallielaitos

Sisällys

1.	JOHDANTO.....	3
2.	KUNTAYHTYMÄN VISIO, ARVOT JA STRATEGISET LINJAUKSET.....	3
1.1	SoTEN TEHTÄVÄ JA TOIMINNAN LINJAUKSET	3
1.2	SoTEN VISIO	4
1.3	SoTEN ARVOT.....	4
3.	STRATEGISET LINJAUKSET	5
4.	TOIMINTAYMPÄRISTÖ	6
4.1	VÄESTÖMÄÄRÄ JA RAKENNE	6
4.2	VÄESTÖN TERVEYSTILANNE	7
5.	SOTEN TOTEUTUNEET KUSTANNUKSET	8
5.1	SoTEN JÄSENKUNTIEN TOTEUTUNEET SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUMENOT VUOSINA 2009-2019	8
6.	KUNTAJAKOSELVITYS	VIRHE. KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.
7.	SOTE- JA MAAKUNTAUUDISTUS	8
8.	JOHTOPÄÄTÖKSET	9
9.	STRATEGIAN ARVIOINTI JA SEURANTA	9
9.	JÄRJESTETTÄVÄT PALVELUT	9
9.1.	HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN	10
9.1.1.	NEUVOLA-, KOULU- JA OPISKELIJATERVEYDENHUOLTO	10
9.1.2.	PERHE- JA SOSIAALIPALVELUT.....	11
9.1.2.1.	LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELU, PERHETYÖ JA AVOPERHEKUNTOUTUS	11
9.1.2.2.	PERHEOIKEUDELLISET PALVELUT	12
9.1.2.3.	LASTENSUOJELU	13
9.1.2.4.	AIKUISTEN SOSIAALIPALVELUT	14
9.1.2.5.	PÄIHDEPALVELUT	15
9.1.2.6.	SOSIAALIPÄIVYSTYS	16
9.1.3.	TERAPIAPALVELUT.....	16
9.1.3.1.	PERHENEUVOLA	16
9.1.3.2.	TERVEYSKESKUSPSYKOLOGIN PALVELUT	17
9.1.3.3.	PUHETERAPIAN PALVELUT	17
9.1.3.4.	LASTEN JA NUORTEN TOIMINTATERAPIAPALVELUT	18
9.1.3.6.	KRIISITYÖ.....	18
9.2	ARJEN TUKI.....	18
9.2.1.	IKÄIHMISTEN VARHAISEN TUEN PALVELUT	19
9.2.2.	KOTI- JA ASUMISPALVELUT.....	20
9.2.2.1.	TUKIPALVELUT.....	20
9.2.2.2.	KOTIHOITO	21
9.2.2.3.	IKÄIHMISTEN ASUMISPALVELUT	22
9.2.2.4.	MIELENTERVEYSKUNTOUTUJEN ASUMISPALVELUT	23
9.2.2.5.	VAMMAISPALVELUT	24
9.2.2.6.	OMAI- JA PERHEHOITO	25
9.3	TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO	26
9.3.1	VASTAANOTTOTOIMINTA	26
9.3.2.	MIELENTERVEYSPALVELUT	28
9.3.3.	LYHYTAIKAINEN OSASTOHOITO	28
9.3.4.	KUNTOUTUSPALVELUT.....	28
9.3.5.	SUUN TERVEYDENHUOLTO	29
9.3.6.	TYÖTERVEYSHUOLTO.....	30
9.3.7	ERIKOISSAIRAANHOITO	30

1. JOHDANTO

SoTe kuntayhtymän palveluiden järjestäminen on perustunut kuntayhtymän yhteistyössä jäsenkuntien kanssa laatimaan seuraavan talousarviovuoden sekä kolme sitä seuraavaa vuotta käsitteävään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämissuunnitelmaan sekä jäsenkuntien vuosittain kuntayhtymälle palvelujen järjestämiseen osoittamiin taloudellisiin resursseihin.

Tässä SoTe kuntayhtymän strategiassa määritellään kuntayhtymän toiminnan ja talouden tavoitteet ja keskeiset painopistealueet vain vuodelle 2022. Sote-palveluiden järjestämistä siirtyy SoTe kuntayhtymältä Keski-Suomen hyvinvointialueelle 1.1.2023 alkaen. Vuoden 2022 aikana sekä keväällä 2023 keskitytään SoTe kuntayhtymän purkamistoimenpiteisiin.

SoTe kuntayhtymän palveluiden järjestämissuunnitelmassa vuodelle 2022 määritellään sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisen yleiset linjaukset ja palveluiden järjestämiselle asetettavat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Järjestämissuunnitelmassa huomioidaan myös alueelliset erityistarpeet ja sovitaan tarvittaessa niiden edellyttämistä alueellisista toimenpiteistä.

Yhtymävaltuusto päättää palveluiden järjestämisestä yksityiskohtaisemmin vuosittain talousarvion vahvistamisen yhteydessä.

Yhtymävaltuusto voi päätöksellään poiketa tässä palveluiden järjestämissuunnitelmassa päätetyistä linjauksista.

2. KUNTAYHTYMÄN VISIO, ARVOT JA STRATEGISET LINJAUKSET

1.1 SoTen tehtävä ja toiminnan linjaukset

SoTen pääasiallisena tehtävänä on järjestää jäsenkuntien sekä mahdollisten sopimuskuntien puolesta kaikki kuntien järjestettäväksi säädetyt ja kuntien kuntayhtymän järjestettäväksi antamat sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelut. Palvelut järjestetään yhtenäisesti ja kuntarajattomasti koko toiminta-alueen väestölle etäisyydet huomioiden tasa-arvoisella ja oikeudenmukaisella tavalla kuntien taloudellisten voimavarojen puitteissa. Palveluiden järjestämisessä voidaan alueelliset erityistarpeet ja kunnittain asetetut sopeuttamistavoitteet ottaa huomioon. Näin ollen alueen väestölle järjestettävät palvelut voivat vaihdella asuinpaikasta riippuen. Tämä voi näkyä esimerkiksi alueellisina painotuksina ennaltaehkäisevien ja varhaisen tuen palveluiden järjestämisessä sekä alueellisina eroina palveluiden saataavuudessa ja saavutettavuudessa.

SoTe päättää väestölle järjestettäväksi päättämiensä palveluiden tuotannon järjestämisestä ja palveluiden tuottajien valinnasta.

Palveluiden pääasiallisena tuottajana toimii lähtökohtaisesti kuntayhtymän tuotanto-organisaatioksi perustettu kuntayhtymän liikelaitos Saarikka. Mahdollisten palveluiden määrien ja tarjonnan lisäämisen yhteydessä selvitetään kuitenkin aina ennen Saarikan resurssien lisäämistä vaihtoehtoiset tuotantotavat ja yksityisten palvelun tarjoajien sekä kolmannen sektorin tarjoamat vaihtoehdot.

Lähtökohtana palveluiden tuotannon hajauttamiselle ja palveluiden ostamiselle ulkopuolisilta palveluntarjoajilta on, että ulkopuolinen palveluntarjoaja tuo palvelutuotannolla lisäarvoa palvelun laadun ja kustannustehokkuuden sekä palveluiden saavutettavuuden näkökulmasta. Palveluntarjoajien on kyettävä kantamaan toiminnassaan yrittäjäriskiä. SoTe ja Saarikka eivät sitoudu ostamaan koko yrittäjän kapasiteettia, vaan sopimukset laaditaan niin, että SoTella ja Saarikalla on mahdollisuus käyttää yrittäjän palveluja kulloistenkin tarpeiden mukaisesti.

1.2 SoTen visio

Hyvinvoiva kuntalainen

Kannustamme ihmisiä terveellisiin elämäntapoihin sekä huolehtimaan itsestään ja läheisistään elämän eri vaiheissa.

1.3 SoTen arvot

SoTen arvot toiminnan ja valintojen taustalla

- ✓ Luotettavuus
- ✓ Vaikuttavuus
- ✓ Arvostus
- ✓ Innovatiivisuus

3. STRATEGISET LINJAUKSET

Strategisilla linjauksilla tarkoitetaan yhteisiä periaatteita ja tavoitteita, jotka ohjaavat palvelujen järjestämistä:

Strateginen tavoite 1: Asiakkaiden terveyttä, hyvinvointia ja elämänhallintaa vahvistetaan ajantasaisen tiedon pohjalta

Strateginen tavoite 2: Asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut asiakaslähtöisesti, esteettömästi ja oikea-aikaisesti ja asiakkaat ovat tyytyväisiä saamaansa palveluun

Strateginen tavoite 3: Painopistettä siirretään asteittain korjaavista toimenpiteistä ennaltaehkäisyyn.

Strateginen tavoite 4: Palvelut tuotetaan palveluiden myöntämiskriteereiden mukaisesti.

Strateginen tavoite 5: Palvelupolut on kuvattu ja yhteistyö toimii sujuvasti asiakkaiden parhaaksi.

Strateginen tavoite 6: Asiakkailla on mahdollisuus vaikuttaa tarvitsemiensa palveluiden suunnitteluun, sisällön määrittelyyn, toteuttamistapoihin ja tuottajien valintaan.

Strateginen tavoite 7: Palveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa huomioidaan kestävä kehitys

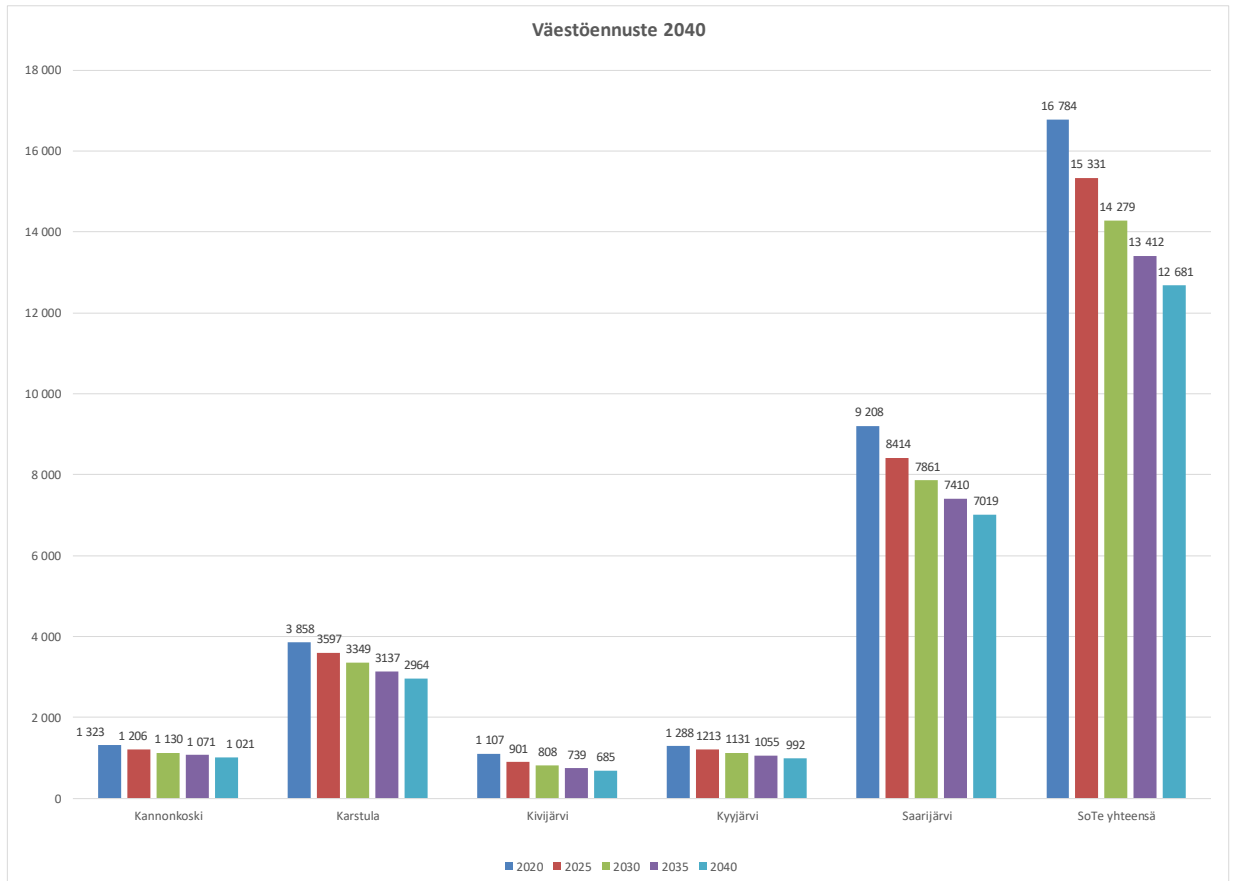
Strateginen tavoite 8: Kuntien kustannukset ovat oikein mitoitettut suhteessa palvelutarpeeseen

Strateginen tavoite 9: Kehittämisessä huomioidaan hyvinvointi alueen rakentaminen maakunnallisena yhteistyönä.

4. TOIMINTAYMPÄRISTÖ

4.1 Väestömäärä ja rakenne

Kuntayhtymän toiminta-alueella asuu yhteensä vajaat 17 000 asukasta. Alueen väestö jakaantuu useiden kuntakeskusten ja kylien alueelle. Alueen väestö on huomattavasti ikääntyneempää kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Ikääntyvän väestön suhteellisen osuuden arvioidaan edelleen kasvavan merkittävästi vuosien 2022-2040 aikana. Tämä asettaa haasteita myös sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiselle.

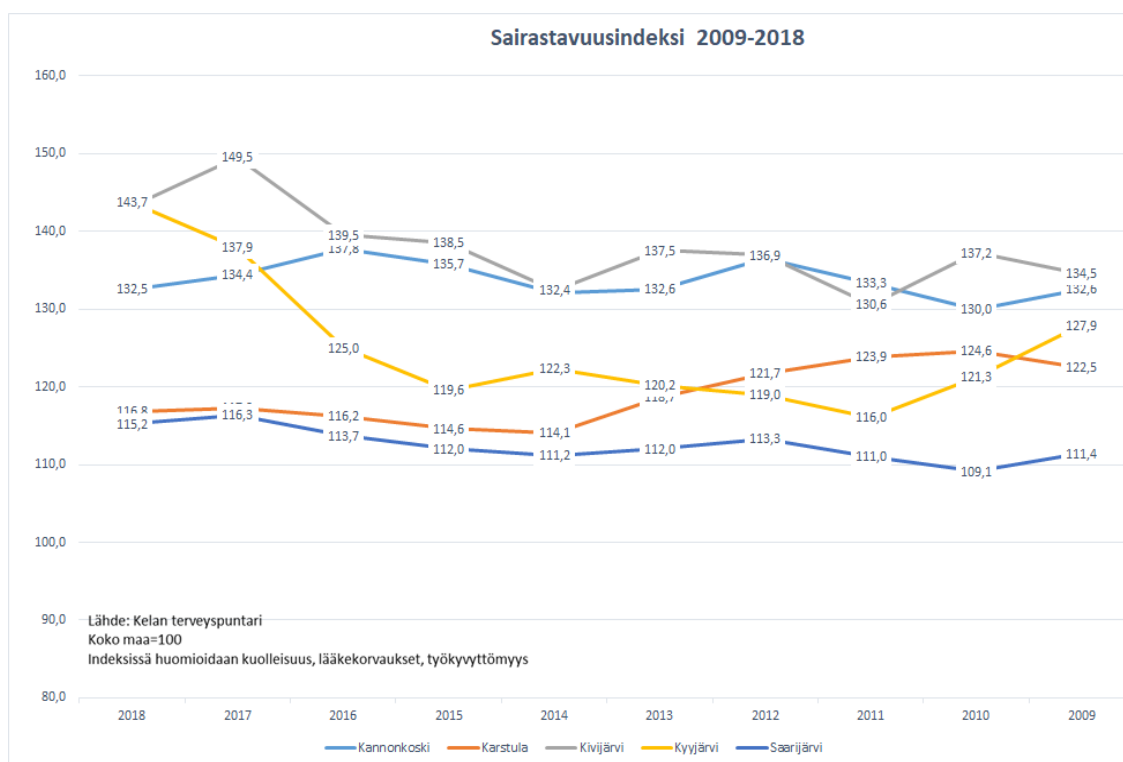

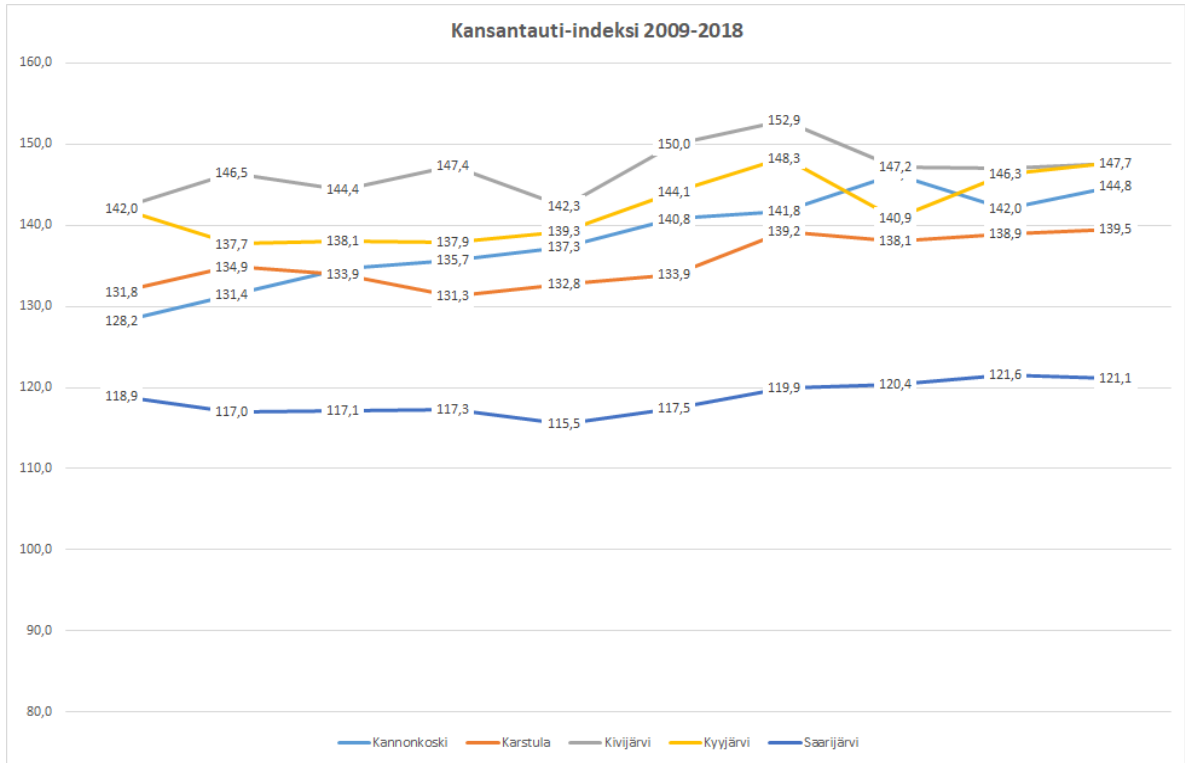
Lähde: Tilastokeskus, väestöennuste 2019

4.2 Väestön terveystilanne

Väestön terveystilannetta voidaan tarkastella Kelan Terveyspuntarin tietojen perusteella. Jokaiselle Suomen kunnalle on laskettu Kelan rekisteritietojen avulla indeksiluku, joka kertoo, miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan keskiarvoon (= 100). Kuntien väliset erot tasoittuvat, kun indeksiluvut vakioidaan iän mukaan. Viimeisin julkaisu on vuodelta 2018.

Kansantauti-indeksiä laskettaessa tarkasteltavina on seitsemän suurinta erityiskorvattavaan lääkehoitoon oikeuttavaa sairautta. Niistä jokaisesta on laskettu esiintyvyys ja suhteutettu se koko maan keskiarvoon. Kansantauti-indeksillä arvioituna SoTen alueen väestön terveystilanne on huomattavasti huonompi kuin valtakunnassa keskimäärin.

5. SOTEN TOTEUTUNEET KUSTANNUKSET

5.1 SoTen jäsenkuntien toteutuneet sosiaali- ja terveystalvemenot vuosina 2009-2020

	TP 2009	TP 2010	TP 2011	TP 2012	TP 2013	TP 2014	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP 2019	TP 2020
Kannonkoski	5 460	5 390	5 946	6 294	6 534	6 657	6 751	6 359	6 149	6 273	6 540	6 330
Karstula	14 204	14 053	14 796	14 708	16 263	16 367	16 052	16 526	15 860	15 973	16 642	16 798
Kivijärvi	4 505	4 852	5 573	5 396	5 974	5 874	6 078	6 002	5 377	5 503	5 482	5 466
Kyyjärvi	4 552	4 639	5 234	5 586	5 987	5 309	5 466	5 982	5 414	5 703	5 804	5 847
Saarijärvi	29 963	30 743	32 782	34 032	36 997	37 415	38 220	37 861	37 720	37 793	38 806	39 335
Yhteensä	58 684	59 678	64 330	66 016	71 755	71 622	72 567	72 730	70 520	71 245	73 274	73 776

6. Sote-uudistus

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueelle 1.1.2023 alkaen. Keski-Suomen hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen kaikkien keskisuomalaisten asukkaiden sosiaali- ja terveystalvemenot sekä pelastustoimen ja ensihoidon palvelut. Hyvinvointialue muodostuu 22 Keski-Suomen kunnasta.

Palvelujen järjestämissuunnitelmassa on pyritty huomioimaan hyvinvointialueen valmistelun linjaukset ja tavoitteet.

7. Johtopäätökset

SoTe alueen väestörakenne ja väestön terveydellinen ja sosioekonominen asema sekä jäsenkuntien taloustilanne asettavat edelleen kovia haasteita alueen sosiaali- ja terveystalouden järjestämiselle.

Ikääntyvän väestön määrän lisääntyminen edellyttää järjestettävien palveluiden määrällistä lisäämistä tulevina vuosina. Kuntien taloudellinen tilanne rajoittaa kuitenkin mahdollisuutta palvelujen määrän lisäämiselle kasvavien palvelutarpeiden ja väestön odotusten mukaisesti.

Tästä johtuen palveluja voitaneen jatkossa myöntää vain niitä eniten tarvitseville ja vastuuta väestön hyvinvoinnin turvaamisessa jouduttaneen siirtämään entistä enemmän eri asiakasryhmien itsensä ja heidän sosiaalisten verkostojen kannettavaksi. Myös palvelujen painopisteen siirtämistä varhaisen tuen ennaltaehkäiseviin ja kevyempiin avohuollon palveluihin olisi edelleen jatkettava, mutta kuntien SoTe kuntayhtymälle kohdistamat talouden ja toiminnan sopeuttamisvaatimukset rajoittavat mahdollisuuksia ao. palveluiden järjestämiseen. Palveluiden saavutettavuutta ja toimipaikkojen määrää olisi niin ikään kyettävä arvioimaan uudelleen. Palveluiden tuottamisessa olisi löydettävä nykyistä tehokkaampia ja vaikuttavampia toimintatapoja.

Palveluiden järjestämisessä on kiinnitettävä huomiota erityisesti ikääntyvän väestön toimintakykyä ylläpitäviin ja vahvistaviin toimenpiteisiin sekä kansansairauksien ennaltaehkäisyyn ja sairauksien haittojen minimointiin. Järjestettävillä palveluilla on myös pyrittävä vahvistamaan väestön sosiaalista asemaa ja tuettava perheiden hyvinvointia ja perheiden kasvatustehtävää, jotta lastensuojeluun liittyviä kustannuksia voidaan hillitä.

8. Strategian arviointi ja seuranta

Strategian toteuttamisen kannalta on tärkeää seurata ja arvioida, miten asetetut tavoitteet on saavutettu. Seurannan ja arvioinnin tulee olla etukäteen määriteltä, säännöllistä ja raportoinnin sellaista, että siitä käy ilmi onnistuminen asetettuihin tavoitteisiin nähden sekä raportoinnin pohjalta reagoidaan tarvittaessa nopeasti. Strategian onnistunut toteuttaminen edellyttää kiinteää yhteyttä toiminnan ja talouden suunnitteluun.

Strategian hyväksyy SoTen yhtymävaltuusto järjestämissuunnitelman yhteydessä. Samalla valtuusto seuraa ja arvioi strategian toteutumista. Strategia on päätöksen- ja pitkäjänteisen kehittämisen ohjausväline. Strategian toteutumista tarkastellaan valtuustokausittain.

9. JÄRJESTETTÄVÄT PALVELUT

Seuraavassa kuvataan SoTe kuntayhtymän järjestämiä palveluita, palveluiden järjestämistä ohjaavaa keskeisintä lainsäädäntöä ja valtakunnallisia suosituksia, palveluiden myöntämisen kriteereitä, asiakasmääriä ja asiakkailta perittäviä maksuja sekä näihin vuodelle 2022 mahdollisesti suunniteltuja muutoksia.

Kuntien heikosta taloudellisesta tilanteesta sekä mahdollisista tuottajien (Saarikan ja yksityisten palveluntuottajien) henkilöstön saatavuusongelmista johtuen tässä järjestämissuunnitelmassa määritellyistä palvelutasoista, palvelu-/jonotusajoista, toimipaikkaverkostosta/ lähipalveluista sekä palveluiden saavutettavuus- ja toimipaikkojen aukioajoista voidaan poiketa. Palveluiden tarjontaa voidaan rajoittaa myös toteuttamalla sulkuaikoja.

9.1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukokonaisuus koostuu hyvinvointia ja terveyttä tukevista palveluista, kuten neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, perhe- ja sosiaalityön sekä terapiapalveluista.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteena on järjestää palveluja erityisesti lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin sekä syrjäytymisvaarassa oleville. Lapsuus- ja nuoruusiässä luodaan pohja hyvinvoinnille koko elämänajaksi. Sen vuoksi järjestämiskauden tavoitteena on erityisesti estää lasten ja nuorten syrjäytymistä. Vanhemmuutta tuetaan sekä lasten, nuorten ja perheiden pärjäämistä ja hyvinvointia lisätään lapset puheeksi-toimintamallin periaatteita ja käytäntöjä monipuolisesti hyödyntäen. Pärjäämisen ja hyvinvoinnin lisäksi tavoitellaan lastensuojelullisten toimenpiteiden ja lasten sijoittamisen tarpeen vähenemistä. Päihdeongelmien ehkäisemisessä panostetaan päihdeongelmien varhaiseen tunnistamiseen ja niihin puuttumiseen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluiden myöntämisessä huomioidaan asiakkaan palvelutarpeiden ohella myös palveluiden järjestämisen kustannukset sekä kunnittain asetetut talouden sopeuttamistavoitteet.

9.1.1. Neuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto

Palveluiden järjestäminen perustuu terveydenhuoltolakiin, jonka mukaan kunta on velvollinen ylläpitämään terveysneuvontaa kunnan asukkaille. Terveysneuvonnalla tuetaan väestön valmiuksia edistää omaa ja läheistensä terveyttä. Äitiys- ja lastenneuvola sekä perhesuunnitteluneuvola ovat osa tätä terveysneuvontaa. Kunnan tulee myös ylläpitää kouluterveydenhuoltoa ja tarjota opiskeluterveydenhuollon palvelut.

Valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveyden huollosta määritellään terveystarkastusten ja terveysneuvonnan sisältö ja määrä. Lisäksi velvoitetaan perheiden erityisen tuen tarpeen ja tarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittämiseen ja tarpeellisten uusintakäyntien järjestämiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) antaa suosituksia palveluiden järjestämisestä

Äitiysneuvolapalvelulla turvataan odottavan äidin, sikiön, vastasyntyneen ja perheen paras mahdollinen terveys, ehkäistään raskaudenaikaisia häiriöitä ja varmistetaan niiden varhainen toteaminen ja tarvittaessa jatkohoitoon ohjaaminen.

Äitiysneuvolapalveluita annetaan raskaana oleville, vastasyntyneille äideille, vastasyntyneille lapsille ja heidän perheilleen.

Lastenneuvolapalvelulla edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä perheiden hyvinvointia.

Lastenneuvolapalveluja annetaan alle 7-vuotiaille lapsille, heidän vanhemmilleen, huoltajilleen ja sisaruksilleen.

Perhesuunnitteluneuvolan palvelulla edistetään asiakkaan seksuaalista terveyttä ja tuetaan perhesuunnitteluvalintoja siten, että raskauden alkaminen on toivottua. Lisäksi palvelu sisältää seksitautien ehkäisyyn ja hoitoon, lapsettomuuteen ja vaihdevuosiin liittyviä asioita.

Perhesuunnitteluneuvolan asiakkaina ovat perheet, pariskunnat, yksittäiset asiakkaat, erityiskohteena ehkäisyssä aloittavat ja fertiili-iässä olevat naiset ja miehet ja vaihdevuosi-ikäiset.

Kouluterveydenhuoltopalvelulla edistetään kouluyhteisön hyvinvointia ja oppilaiden terveyttä yhteistyössä oppilaiden, oppilashuollon muun henkilöstön, opettajien ja vanhempien kanssa.

Kouluterveydenhuolto on tarkoitettu peruskoulun 1-9 luokan oppilaille ja heidän vanhemmilleen.

Opiskeluterveydenhuoltopalvelulla ylläpidetään ja edistetään opiskelijoiden hyvinvointia, opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta järjestämällä terveyden- ja sairaanhoitopalveluja opiskelijoille.

Opiskeluterveydenhuolto on tarkoitettu kunnan alueella sijaitsevien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta.

Neuvola-, koulu- ja opiskelijapalvelut järjestetään puhelimitse sekä muita sähköisiä kanavia käyttäen ja fyysisesti lähipalveluna kuntien alueella. Sulkujen aikoina äitiysneuvolapalvelut tarjotaan Karstulan ja Saarijärven alueilla olevissa toimipisteissä. Palvelut tuottaa Saarikka ja ne ovat asiakkaille maksuttomia.

9.1.2. Perhe- ja sosiaalipalvelut

Perhe- ja sosiaalipalveluihin kuuluvat lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö, avoperhekuntoutus, lastenvalvojan palvelut, perhesosiaalityö, lastensuojelu, sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus, aikuissosiaalityö, toimeentulotuki, kuntouttava työtoiminta, päihdepalvelut sekä sosiaalipäivystys. Perhe- ja sosiaalipalveluiden järjestäminen perustuu sosiaalihuoltolakiin sekä palvelukohtaisiin erityislakeihin. Osa palveluista järjestetään jo maakunnallisesti yhteistyössä.

9.1.2.1. Lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö ja avoperhekuntoutus

Lapsiperheiden kotipalvelu on tilapäistä apua lapsiperheiden äkilliseen tarpeeseen tai arjessa selviytymiseen. Palvelua myönnetään yhtymävaltuuston hyväksymien myöntämiskriteereiden mukaan.

Lapsiperheiden kotipalvelua järjestetään lähipalveluna asiakkaiden kotona Kannonkosken, Karstulan, Kivijärven, Kyyjärven ja Saarijärven alueen perheille Saarikan tuottamana. Palvelusta peritään yhtymävaltuuston päättämä asiakasmaksu.

Perhetyö on sosiaalihuollon ammattilaisten toimesta tehtäviä suunnitelmallisia ja tavoitteellisia käyntejä perheessä kuntouttavalla työotteella. Tavoitteena on tukea ja vahvistaa vanhempien kasvatustaitoja ja -mahdollisuuksia. Perhetyö jakaantuu yleisten perhepalveluiden perhetyöhön ja tehostettuun perhetyöhön.

Sosiaalihuoltolain mukaisen yleisten perhepalveluiden perhetyön palveluita voivat saada perheet, joissa on tuen tarvetta ja riski tilanteen huonontumiselle, mutta ei lastensuojelullista huolta. Yleisten perhepalveluiden perhetyössä ei synny lastensuojelun asiakkuutta.

Tehostettua perhetyötä tarjotaan lastensuojelutarpeen selvityksen perusteella perhetyön tarpeessa oleville lapsille ja perheille. Tehostetun perhetyön asiakkaat ovat lastensuojelun asiakkaita.

Avoperhekuntoutus on intensiivinen, räätälöity tukijakso perheelle. Palveluun sisältyy myös mahdollisuus vanhemmuuden arviointiin ja tarvittaessa lastensuojelun toimenpiteiden arviointiin

Avoperhekuntoutusta järjestetään silloin, kun lapsen/lasten kasvuolot uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen/lasten kehitystä tai terveyttä ja huostaanoton mahdollisuus on ilmeinen. Edellytyksenä on, että perheellä on valmiuksia kuntoutukseen.

Perhetyö ja avoperhekuntoutus tuotetaan lähipalveluina perheen kotona Saarikan tuottamana. Erityistilanteissa perhekuntoutus voidaan hankkia ostopalveluna. Tällaisessa tilanteessa perhekuntoutus järjestetään muussa ympäristössä kuin perheen omissa kodissa.

Perhetyö ja perhetyönä toteutettu avoperhekuntoutus ovat asiakkaille maksuttomia. Perhekodeissa tms. toteutetusta perhekuntoutuksesta peritään asiakasmaksu, mikä määräytyy perheen taloudellisen tilanteen mukaan.

9.1.2.2. Perheoikeudelliset palvelut

Lastenvalvojan palvelut ovat perheoikeudellisia palveluja lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi. Lakisääteisinä tehtävinä ovat isyyden selvittäminen, huolto- ja tapaamissopimukset, elatussopimukset sekä tuomioistuimelle annetut selvitykset ja lausunnot.

Isyyden selvittäminen on tarkoitettu avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten vanhemmille, jotka haluavat selvittää ja tunnustaa isyyden. Isyyden selvittämisellä vahvistetaan tai kumotaan avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyys. Selvittäminen sisältää neuvottelut, tietojen hankinnan, isyystutkimukset (tarvittaessa), tunnustamisen vastaanottamisen, asiakirjojen laadinnan ja maistraattiin toimittamisen ratkaisua varten. Isyyden tunnustaminen on mahdollista tehdä ennen lapsen syntymää neuvolassa äidin suostumuksella. Neuvolasta asiakirjat toimitetaan lastenvalvojalle odottamaan lapsen syntymää.

Huolto- ja tapaamisoikeusasia sisältää vanhempien tekemän lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen vahvistamisen sekä siihen liittyvän ohjauksen ja neuvonnan, tarvittaessa ohjaamisen asian saattamiseksi tuomioistuimen käsittelyyn. Saarikan valtuuttama viranhaltija antaa tuomioistuimen pyynnöstä lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevia selvityksiä tilanteissa, missä vanhemmat eivät ole päässeet sopimukseen.

Huolto- ja tapaamisoikeusasioissa asiakkaina ovat alaikäisten lasten vanhemmat, jotka haluavat tehdä sopimuksen lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta tai muuttaa ko. sopimusta tai tuomioistuimen päätöstä

Lapsen elatukseen liittyviin asioihin kuuluu ohjaus ja neuvonta lapsen elatusta koskevan sopimuksen aikaansaamiseksi, sopimuksen vahvistaminen sekä tarvittaessa ohjaaminen asian hoitamiseksi tuomioistuimessa.

Lapsen elatukseen liittyvissä asioissa asiakkaina ovat vanhemmat, jotka haluavat sopia lapsen elatuksesta tai muuttaa aikaisempaa sopimusta tai tuomioistuimen päätöstä.

Lastenvalvojan palvelut tarjotaan puhelimitse sekä muita sähköisiä kanavia käyttäen aina silloin kun se on mahdollista sekä fyysisesti Saarijärvellä. Palvelut ovat asiakkaille maksuttomia.

Perheoikeudelliset palvelut on hankittu 1.1.2021 alkaen Jyväskylän perheoikeudelliselta yksiköltä. Osana perheoikeudellisia palveluita hoidetaan maakunnallisesti 1.4.2022 alkaen sosiaalihuoltolain 27 §:n mukainen lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta.

9.1.2.3. Lastensuojelu

Lastensuojelun tarkoitus on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien kasvatuskäytäntöä ja mahdollisuuksia tarjoamalla niitä tukevia palveluja ja tukitoimia.

Lastensuojelun palveluihin kuuluvat lastensuojelun tilannearviointi, lastensuojelutarpeen selvitys, avohuolto, kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja jälkihuolto.

Lastensuojelun avohuollolla edistetään lapsen kehitystä ja tuetaan perheitä kasvatustehtävässä. Palveluun sisältyy mm. lapsen ja perheen tilanteen selvittäminen, sosiaalityö sekä taloudellinen ja muu tuki mm. koulun käynnissä, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä, ammatin ja asunnon hankinnassa ja työhön sijoittamisessa, tukihenkilö tai –perhe, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, perhetyö, perhekuntoutus, vertaisryhmätoiminta, loma- ja virkistystoiminta, päihdehuollon palvelut, päivähoitopalvelut, lapsiperheiden kotipalvelu. Lastensuojelun avohuollon palvelujen järjestämistä perheelle koordinoi sosiaalityöntekijä.

Lastensuojelulaki säättää tarkasti lastensuojelutyön laajuudesta, sisällöstä ja menettelytavoista. Laki edellyttää, että kunta järjestää ehkäisevän lastensuojelun sekä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Ehkäisevää lastensuojelua tulee tarjota osana kuntien peruspalveluja. Lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen. Lain mukaan lastensuojelun työntekijän on lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve ja viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ratkaistava, onko ryhdyttävä lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Lastensuojelutarpeen selvityksen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa. Laki asettaa myös tiukat vaatimukset lastensuojelutyön eri vaiheiden kirjaamiselle.

Jos lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä tai terveyttä tai lapsi itse käytöksellään vakavasti vaarantaa kehityksensä tai terveytensä, tulee hänet lastensuojelulain mukaan ottaa huostaan ja sijoittaa sijaishuoltoon. Jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa, voidaan lain mukaan tehdä kiireellinen sijoitus lapsen tilanteen turvaamiseksi.

Lastensuojelun avohuollon palveluja myönnetään alle 18-vuotiaille lapsille, joiden elämäntilanteesta ja hyvinvoinnista on lastensuojelullista huolta sekä heidän perheilleen/huoltajilleen; lapset ja heidän perheensä, joiden tilanne edellyttää lastensuojelun

tilannearvion perusteella lastensuojelun asiakkuuden alkamista. Lastensuojelun tilannearvio tehdään lastensuojeluilmoituksen tai lapsen/perheen oman yhteydenoton perusteella.

Lastensuojelun sijaishuollossa lapsi/nuori on huostaan otettu ja sijoitettu sijaishuoltoon sijaisperheeseen, perhekotihoitoon tai laitoshuoltoon. Lapsi/nuori voidaan sijoittaa myös avohuollon tukitoimena edellä oleviin paikkoihin lyhyeksi ajaksi, jos huostaanoton kriteerit eivät täyty. Lyhytkestoinen sijoitus voi myös toimia nuoren/perheen tilanteen pysäyttäjänä ja korjaavien toimenpiteiden käynnistäjänä.

Lastensuojelussa huostaanottoon ja siitä seurauksena tulevaan sijaishuoltoon ryhdytään silloin, kun lapsen/nuoren kasvuolot tai hänen oma käyttöksensä uhkaa vakavasti vaarantaa lapsen/nuoren kehitystä tai terveyttä.

Lapselle tai nuorelle on järjestettävä jälkihuoltoa sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuoltoa on järjestettävä myös avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin.

Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta.

Lastensuojelulain mukaiset viranomaistehtävät (tehtävät, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä) tuottaa Saarikka. Viranomaistehtäviä voidaan jatkossa tuottaa myös maa-kunnallisena yhteistyönä.

Asiakasvastaanottoja ja kotikäyntejä tarjotaan puhelimitse sekä muita sähköisiä kanavia käyttäen ja fyysisesti lähipalveluna kaikkien kuntien alueella.

Sijaishuollon palvelut sekä joitakin avohuollon tukitoimia ja jälkihuollon palveluja hankitaan ostopalveluna.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden palvelut ovat maksuttomia. Sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten vanhemmilta peritään enintään lapsen elatuksesta annetun lain perusteella määräytyvän elatusavun suuruinen maksu.

9.1.2.4. Aikuisten sosiaalipalvelut

Sosiaalityö on yksi sosiaalihuoltolakiin perustuva aikuisten sosiaalipalvelu. Sosiaalityö sisältää ohjauksen ja neuvonnan sekä perheiden ehkäisevän sosiaalityön, jonka tarve saattaa tulla esille minkä tahansa muun palvelun yhteydessä.

Sosiaalityö on perheen tukemista ja opastamista asioidensa hoitamisessa perheen tilanteen kohentamiseksi ja suurempien ongelmien välttämiseksi. Palveluita tarjotaan sosiaalityön ohjauksen ja neuvonnan tarpeessa oleville asukkaille. Palvelut järjestetään niin, että kullekin asiakkaalle määritellään työntekijä, joka huolehtii palveluohjausperiaatteiden mukaisesti asiakkaan palvelukokonaisuudesta.

Sosiaalityön palveluissa kiinnitetään erityistä huomiota pitkäaikaistyöttömien aktivointiin, työkyvyn kohentamiseen ja erilaisten tukityöllistämisvaihtoehtojen järjestämiseen kuntouttavan työtoiminnan ja siihen liittyvien aktivointisuunnitelmien avulla. Asiakkaan palvelukokonaisuudesta vastaava sosiaalityöntekijä huolehtii asiakkaidensa osalta myös työllistämiseen liittyvien palveluiden koordinoinnista.

Aikuisten sosiaalipalveluihin kuuluu myös täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki, kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus.

Yhtymävaltuusto vahvistaa täydentävän toimeentulotuen soveltamisohjeet sekä ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiskriteerit.

Kuntouttava työtoiminta perustuu lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta. Kuntouttava työtoiminta on palvelua, jonka tarkoituksena on parantaa henkilön elämän hallintaa ja luoda edellytyksiä työllistymiselle. Kuntouttava työtoiminta on palvelukokonaisuus, johon tulee kuulua henkilön elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluita. Palveluun tulee sisältyä aina henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus, jota annetaan henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna.

Kuntouttava työtoiminnan piiriin kuuluvat työttömät, alle 25-vuotiaat työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavat sekä työttömät 25 vuotta täyttäneet työmarkkinatukeen oikeutetut tai toimeentulotukea saavat lain yksityiskohtaiset kriteerit täyttävät.

Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajat vastaavat kuntouttavassa työtoiminnassa olevien asiakkaiden ohjaamisesta SoTen alueella.

Sosiaalityöntekijän vastaanotto järjestetään puhelimitse sekä muita sähköisiä kanavia käyttäen aina silloin kun se on mahdollista ja fyysisesti lähipalveluna kuntien alueella ajanvaraukseen perustuen tarpeenmukaisesti.

Palvelu on Saarikan aikuisten sosiaalipalveluiden tuottamaa.

Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu. Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden vahvistamiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu mm. sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan, ryhmätoiminta ja tuki sosiaaliin vuorovaikutussuhteisiin. Sosiaalista kuntoutusta järjestetään lähipalveluna sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten toimesta.

Palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia.

9.1.2.5. Päihdepalvelut

Päihdepalvelut perustuvat päihdehuoltolakiin ja päihdehuoltoasetukseen. Päihdehuollon palvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi kuin alueella esiintyvä tarve edellyttää. Päihdepalvelujen tavoitteena on ennaltaehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. Päihdehuollon palveluja ovat ohjaus ja neuvonta, päihdekliniikkapalvelut, päivä- ja työtoiminnan järjestäminen sekä arjen hallinnan edistäminen, asumispalvelut, katkaisuhuolto sekä kuntoutushoito.

Päihdepalveluita tarjotaan henkilöille, joille itselleen tai heidän läheisilleen päihteiden käyttö (alkoholi, huumeet, lääkkeet) aiheuttaa sosiaalisia, terveydellisiä tai elämänhallintaan liittyviä ongelmia tai vaarantaa henkilön tai hänen läheistensä terveyttä ja turvallisuutta.

Ohjausta ja neuvontaa annetaan puhelimitse sekä muita sähköisiä kanavia käyttäen ja fyysisesti kaikissa Saarikan toimintapisteissä. Saarikan päihdetiimii (sairaanhoitaja ja sosiaalityöntekijä) tuottaa vastaanottopalveluja.

Katkaisuhoito tuotetaan pääasiassa Saarijärven terveyskeskuksen vuodeosastolla, osittain (erityisesti huumeiden käyttäjät) ostopalveluna. Kuntoutushoitoa tuotetaan avokuntoutuksena tai laituskuntoutuksena. Avokuntoutus on kokemusasiantuntijoiden yhteistyössä päihdetiimin kanssa vetämä avokuntoutusryhmä. Laituskuntoutus ostetaan ostopalveluna yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Päihdetiimin viranhaltijat tekevät päätökset maksusitoumuksista kuntoutushoitoon. Myös avokuntoutukseen asiakkaat ohjautuvat päihdetiimin kautta. Päihdetiimin vastaanotot järjestetään tarpeen mukaan kuntien alueella olevissa toimipisteissä.

Päihdetiimin palvelut ovat maksuttomia. Laituskuntoutushoidon ajalta asiakkaalta peritään mahdollisuuksien mukaan hoidon omavastuuosuus. Hoidon ajalta peritään asiakkaan mahdollinen kuntoutusraha hoidon korvaukseksi.

9.1.2.6. Sosiaalipäivystys

Sosiaalipäivystyksen järjestäminen perustuu sosiaalihuoltolakiin ja lastensuojelulakiin. Sosiaalihuoltolain mukaan kiireellisissä tapauksissa sosiaalihuollon tarve on arvioitava viipymättä.

Lastensuojelulain mukaan kunnan on järjestettävä lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua tarvittavassa laajuudessa kaikkina vuorokauden aikoina. Palvelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lapsille, nuorille ja heidän perheilleen tarvittavan avun ja tuen.

Sosiaalipäivystyksellä tarkoitetaan välttämättömien ja kiireellisten sosiaalipalvelujen järjestämistä toimintayksikköjen tavanomaisen aukiolon ulkopuolella siten, että eri vuorokauden aikoina pystytään vastaamaan asiakkaiden välittömiin avun tarpeisiin erilaisissa akuuteissa kriisi- ja hätätilanteissa sekä ohjaamaan asiakasta saamaan muuta apua ja tarvittaessa valmistelemaan sekä tekemään viranomaispäätöksiä.

Palvelun myöntäminen perustuu kiireellisen, akuutin sosiaalipalvelun tarpeeseen. Saarikan alueen asukkailla tai alueella oleskelevilla, palvelutarpeen ilmaisu tulee hätäkeskuksen kautta.

1.1.2022 alkaen sekä virka-aikainen että virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys hankitaan maakunnalliselta sosiaalipäivystyksiköltä.

9.1.3. Terapiapalvelut

Terapiapalveluihin kuuluvat perheneuvolan, terveyskeskuspsykologien, terveyskeskuspuheterapeuttien ja lasten ja nuorten toimintaterapiapalvelut.

9.1.3.1. Perheneuvola

Perheneuvola palvelu perustuu sosiaalihuoltolakiin.

Perheneuvolan palveluiden tarkoituksena on asiantuntija-avun antaminen kasvatus- ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävä sosiaalinen, psykologinen

ja lääketieteellinen tutkimus ja hoito. Perheneuvolassa tehdään myös perheasioiden sovittelua.

Palvelut on tarkoitettu alueen lapsille ja nuorille perheineen sekä heidän kanssaan työskenteleville työntekijöille. Asiakkaana on myös sijaisperheissä ja perhekodeissa asuvia ulkopuolisten kuntien lapsia ja nuoria.

Perheneuvolan palvelut tuotetaan pääosin Saarikan omana toimintana. Lääkäripalveluja voidaan ostaa Saarikan ohella myös yksityisiltä lastenpsykiatreilta. Muista perheneuvoloista ostetaan tarvittaessa asiakkaille palveluita mm. oppimisvaikeustutkimuksiin tai erilaisiin ryhmätoimintoihin liittyen sekä muissa kunnissa sijaishuollossa oleville lapsille.

Palvelut järjestetään puhelimitse sekä muita sähköisiä kanavia käyttäen ja fyysisesti Saarijärvellä perheneuvolan tiloissa. Lähipäiviä järjestetään tarpeen mukaan alueen muissakin toimipisteissä.

Palvelut ovat asiakkaille maksuttomia.

9.1.3.2. Terveyskeskuspsykologin palvelut

Terveyskeskuspsykologin palveluiden tehtävänä on toimia yhteistyössä muiden So-Ten palveluiden kanssa terveen kehityksen tukemiseksi ja psyykkisen hyvinvoinnin edistämiseksi sekä pyrkiä psyykkisten häiriöiden varhaiseen toteamiseen ja hoitamiseen kaikissa ikäluokissa

Palvelut on tarkoitettu koko väestölle. Vastaanotolle voi itse varata ajan tai ajanvarauksen voi tehdä joku ammattihenkilö (neuvola, lääkäri, sosiaalityöntekijä, työterveyshuolto jne.) asiakkaan suostumuksella.

Terveyskeskuspsykologien palvelut järjestetään puhelimitse sekä muita sähköisiä kanavia käyttäen aina silloin kun se on mahdollista ja fyysisesti pääosin Saarijärven terveysasemalla.

Palvelut ovat asiakkaille maksuttomia.

9.1.3.3. Puheterapian palvelut

Puheterapia on terveydenhuoltolakiin perustuvaa lääkinällistä kuntoutusta.

Puheterapia sisältää kommunikaatiohäiriöiden ennaltaehkäisyn, niiden riittävän varhaisen toteamisen, tutkimisen ja diagnoosin sekä kuntoutuksen. Puheterapiaa toteutetaan yhdessä perheiden, muun terveydenhuollon sekä sosiaali- ja koulutoimen kanssa.

Palvelua tarjotaan itse ohjautuneille tai muiden työntekijöiden ohjaamille/lähettämille lapsi- ja aikuisasiakkaille. Palvelun myöntämisen kriteerinä on puheterapeutin toteama kuntoutustarve.

Puheterapian palvelut järjestetään puhelimitse sekä muita sähköisiä kanavia käyttäen ja fyysisesti Saarijärven ja Karstulan terveysasemilla ja tarpeen mukaan muiden kuntien alueella toimivissa toimipisteissä.

Puheterapiapalveluita tuotetaan Saarikan toimintana. Lisäksi hankitaan ostopalveluna etäpuheterapiaa. Myös lääkinällisenä kuntoutuksena hankitaan yksityistä puheterapiaa.

Palvelut ovat asiakkaille maksuttomia.

9.1.3.4. Lasten ja nuorten toimintaterapiapalvelut

Toimintaterapiapalveluilla tuetaan lasten ja nuorten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja toimintakykyä. Toimintaterapiaa tarvitsevilla lapsilla ja nuorilla on toiminnallisia erityisvaikeuksia hahmotuksen, motoriikan, tarkkaavuuden ja oppimisen alueilla. Toimintaterapialla tuetaan ja mahdollistetaan lapsen ja nuoren osallistumista itsestä huolehtimiseen, leikin, kotielämän, koulutyön ja opiskelun sekä vapaa-ajan toimintoihin omassa toimintaympäristössään.

Toimintaterapian palvelutarpeen arvioinnit sekä lasten ja nuorten tarvitsemat kuntouttava toimintaterapiapalvelut tuotetaan pääosin Saarikan toimintana. Osa toimintaterapiasta hankitaan lääkinällisenä kuntoutuksena ostopalveluna.

Asiakkaat ohjautuvat palvelun piiriin pääsääntöisesti muiden ammattilaisten ohjauksena.

Palvelut ovat asiakkaille maksuttomia.

9.1.3.6. Kriisityö

Maakunnalliselle sosiaali- ja kriisipäivystykselle siirtyy 1.1.2022 alkaen Kriisikeskus Mobilen aikaisemmin hoitama kriisipäivystys.

Jyväskylässä toimivan kriisikeskus Mobilen kanssa on yhteistyösopimus järjestölähtöisen kriisityön järjestämisestä. Kriisityö on matalankynnyksen psykososiaalisen tuen antamista yksittäisille asiakkaille, perheille ja yhteisöille erilaisissa elämän kriiseissä.

Palvelu on tarjolla ma-to klo 8.00-20.00 ja pe 8.00-17.00. Palvelua tarjotaan puhelimitse, pop up chat:ssa sekä kasvokkaisissa tapaamisissa.

Palvelu ovat asiakkaille maksuttomia.

9.2 ARJEN TUKI

Arjen tuen palveluita järjestetään vammaisen, sairaan tai ikääntyneen henkilön tai perheen päivittäisen pärjäämisen tueksi niin, että jokaisella olisi mahdollisuuksien mukaan turvallinen ja toimiva arki sekä sopiva asuinympäristö omassa kodissa tai asumispalveluyksikössä. Palveluilla parannetaan asiakkaiden elämänlaatua ja vahvistetaan heidän omia voimavarojaan ja toimintakykyään.

Arjen tuen palvelut järjestetään valtakunnallisten suositusten mukaisesti avohuoltopainotteisesti niin, että mahdollisimman monet vammaiset, sairaat ja ikääntyneet voivat elää itsenäisesti omassa kodissaan ja tutussa asuin- ja sosiaalisessa ympäristössään. Kotona asumisen tueksi on käytössä teknologisia ratkaisuja ja apuvälineitä.

Tavoitteena on, että erityisesti ikääntyneiden kodit ovat jatkossa enenevässä määrin kuntakeskuksissa tai muutoin mahdollisimman lähellä ikääntyneiden tarvitsemia pal-

veluita. Kotona asumista tuetaan joustavasti ja tarpeiden mukaan saatavilla, ammattitaitoisilla sosiaali- ja terveyspalveluilla. Palvelujen eettisenä lähtökohtana on vammaisten, sairaiden ja ikäihmisten arvostaminen ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen sekä heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa vastaaminen. Hyvä hoito ja palvelu ovat heidän yksilöllisten voimavarojensa ylläpitämistä ja tukemista.

Palvelut järjestetään yhtenäisin toimintakäytännöin niin, että palvelu- ja kustannustaso ovat yhtenäiset koko SoTen alueella. Palveluiden järjestämisessä huomioidaan asiakkaan palvelutarpeiden ohella myös palveluiden järjestämisen kustannukset sekä kunnittain asetetut talouden sopeuttamistavoitteet. Näin ollen alueen väestölle järjestettävät palvelut voivat vaihdella asuinpaikasta riippuen

Arjen tuen palvelut tuotetaan pääasiallisesti lähipalveluina. Mikäli asiakkaan tarve edellyttää palvelua, jota omalla alueella ei ole saatavilla, hankitaan palvelu ulkopuolelta. Arjen tuen palvelut tuotetaan osittain omana ja osittain ostopalveluna.

9.2.1. Ikäihmisten varhaisen tuen palvelut

Varhaisen tuen toiminnan ja palveluiden avulla vahvistetaan ikäihmisten omahoitoa, voimavaroja ja toimintakykyä ennen jatkuvaa palvelutarvetta. Aktiivisella, tavoitteellisella kuntouttavalla toiminnalla ja elämäntapaohjauksella edistetään ikääntyvien kotona pärjäämistä sekä tuetaan omaishoitajien jaksamista. Palveluja ovat erilaiset tilaisuudet ja tapahtumat, vertaisryhmätoiminta, päivätoiminta, aivoterveystuettujen vahvistaminen ja hoito, terveystarkastukset ja hyvinvointia tukevat kotikäynnit.

Vertais- ja ryhmätoimintaa järjestetään hyvinvointituvilla tai vastaavissa toimintaan soveltuviissa paikoissa yhteistyössä kuntien, kuntalaisten ja järjestöjen kanssa. Toiminta on asiakkaille maksutonta.

Päivätoiminta tarjoaa kuntouttavaa toimintaa, hoivaa, tukipalveluja ja vuorovaikutusmahdollisuuksia. Tarkoituksena on edistää asiakkaan toimintakykyä ja kotona pärjäämistä sekä tukea omaisten jaksamista. Päiväkeskuksessa on mahdollisuus osallistua seurusteluun, yhdessäoloon, ohjelmiin, ateriointiin, kuntosalitoimintaan, sauna- ja kylvytyspalveluihin. Asiakkaille laaditaan yksilöllinen kuntoutussuunnitelma, jota noudatetaan ja arvioidaan säännöllisesti. Päivätoiminta on ehkäisevää ja kotihoitoa tukevaa toimintaa ikääntyneille, joiden hyvinvointia vahvistaa kuntouttava toiminta ja yhdessä oleminen. Päivätoimintaa pyritään järjestämään jokaisen kunnan alueella vähintään 1/pv/vko. Päivätoimintaa voidaan järjestää myös videovälitteisesti. Päivätoiminnasta peritään yhtymävaltuuston vahvistama palvelumaksu.

Ikäihmisten hyvinvointineuvola palvelee ikäihmisiä, jotka eivät ole muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden piirissä. Ikäneuvolassa tehdään terveystarkastukset riskiryhmään kuuluville 65-vuotta täyttäneille henkilöille sekä ohjataan ja neuvotaan ikäihmisiä terveyden edistämiseen, sairauksien ennaltaehkäisyyn sekä niiden varhaiseen toteamiseen liittyvissä asioissa. Ikäneuvolasta saa tarvittaessa ohjausta eri asiantuntijoiden luokse. Ikäihmisten hyvinvointineuvolapalvelut tuotetaan pääosin Saarikan toimintana, muiden vastaanottopalveluiden yhteydessä. Terveystarkastus on asiakkaille maksuton ja vapaaehtoinen.

Muistisairaiden asiakkaiden tukena toimivat muistikoordinaattorit ja muistihoitajat. Muistihoitajien ja -koordinaattorien työn tavoitteena on muistioireiden varhainen tunnistaminen, jatkotutkimuksiin ohjaaminen, omaisten ohjaus, tuen ja tiedon antaminen sekä kokonaistilanteen selvittäminen. Muistikoordinaattori ja -hoitajat kulkevat asiakkaan ja omaisten rinnalla sairauden edetessä. Muistihoitaja tapaa asiakasta vastaanotolla tai asiakkaan kotona. Palvelu on asiakkaille maksuton.

Muistiasiakkaan kotikuntoutuksella vahvistetaan muistiasiakkaan ja omaisen kotona pärjäämistä yksilöllisen kuntoutumissuunnitelman ja -toiminnan avulla. Kuntoutus toteutetaan kymmenen viikon jaksoissa asiakkaan omassa elinympäristössä. Palvelu on lähipalvelua ja siitä peritään yhtymävaltuuston vahvistama palvelumaksu.

Hyvinvoinnin tukeminen 75 -vuotiaalle toteutetaan kunnittain yhteistapaamisissa, joita järjestetään yhteistyökumppaneiden kanssa. Tilaisuuksissa annetaan hyvinvointi ja terveysneuvontaa, ohjausta asumisen ratkaisuihin ja tiedotetaan palveluista. Tarvittaessa ohjataan asiakkaita hyvinvointineuvolan vastaanotolle.

Varhaisen tuen palveluita järjestetään ja niitä kehitetään yhdessä alueen järjestöjen, yritysten ja vapaaehtoisten yhteistoimintana. Varhaisen tuen työvälineitä ovat kirjeet, tiedotteet, koulutukset, messut, ryhmämuotoiset tapaamiset sekä kotikäynnit. Tavoitteena on luoda varhaisentuen palveluista ikäihmisten hyvinvointia tukeva palvelukonaisuus. Palveluiden laajuus, myöntämiskriteerit ja palvelukuvaukset vahvistetaan tarkemmin tilaustaulukoissa. Toiminta järjestetään asiakkaiden kotikuntien alueella ja palvelut ovat pääsääntöisesti maksuttomia. Päiväkeskuspalvelusta peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat palvelumaksut.

9.2.2. Koti- ja asumispalvelut

Koti- ja asumispalveluilla tuetaan ikäihmisten omia voimavaroja ja helpotetaan kotona tai palveluasumisen eri yksiköissä asuvien arjen sujumista. Toimijoiden tavoitteena on varmistaa, että ikäihmisillä on mahdollisuus elää aktiivista arkea ja ikääntyä mukavasti ensisijaisesti omassa kodissa.

Ikäihmisten palveluiden järjestämisen lähtökohtana on asiakaslähtöisyys. Ikäihmisellä tulee olla mahdollisuus elää itsenäistä, omannäköistä elämää kotona tai toimintakyvyn mukaisessa asumisessa luottaen omaan pärjäämiseen. Ikäihmistä kannustetaan vastuunottamiseen toimintakyvyn ylläpitämisessä ja vahvistumisessa sekä tuetaan arjessa pärjäämistä. Toiminnassa kiinnitetään ongelmien ja menetysten sijasta huomiota ikäihmisen toimintakykyyn, osaamiseen ja vahvuuksiin. Ikäihmisten palveluja kehitetään toimintaa tiiviissä verkostossa maakunnan muiden toimijoiden kanssa huomioiden yhtenäiset linjaukset ja tavoitteet.

Väestön ikääntyessä palveluntarvitsijoiden määrä tulee edelleen kasvamaan. Palveluiden riittävyyden varmistamiseksi asiakkaiden palveluihin sijoittamiseen kiinnitetään erityistä huomiota vahvistamalla jatkuvan palvelutarpeenarvioinnin käytäntöjä ja tarkistamalla palveluiden myöntämisen kriteereitä sekä sijoittamalla asiakkaat heidän tarpeidensa mukaisesti ja palveluiden myöntämisen kriteereitä vastaavien palveluiden piiriin. Asiakkaiden palvelutarpeisiin vastaaminen varmistetaan toimijoiden vahvalla yhteistyöllä.

9.2.2.1. Tukipalvelut

Tukipalveluiden avulla tuetaan kotona tai palveluasumisen yksiköissä asuvien arjen sujumista silloin, kun henkilöt eivät enää selviydy toimista itsenäisesti. Tukipalvelut pitävät sisällään ateriapalvelun, asiointipalvelun, lääkkeenjakopalvelun, kylvetyspalvelun, saattajapalvelun, pyykkipalvelun, turvapalvelun ja turvavalvontajärjestelmä.

Tukipalveluita myönnetään asiakkaan tarpeiden mukaan yhtymävaltuuston vuosittain talousarvion vahvistamisen yhteydessä vahvistamien myöntämiskriteerien pohjalta.

Yhtenäisistä palvelunmyöntämisen kriteereistä huolimatta palvelu voi vaihdella asiakkaan asuinpaikan mukaan esim. ruokapalveluiden osalta niin, että osalle asiakkaista toimitetaan ruoka kerralla useamman päivän annoksina jäädytettynä tai pakastettuna. Ruokapalveluissa voidaan hyödyntää myös palvelulaitteita (mm. Menuumat). Turvapalvelut järjestetään koko toiminta-alueella samalla tavalla. Tukipalvelut myönnetään määräajaksi tai toistaiseksi. Tukipalvelujen tarvetta arvioidaan jatkuvasti. Palveluista peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat palvelumaksut.

Tukipalveluiden tuottajina toimivat Saarikka ja SoTen jäsenkunnat sekä yksityiset palveluntuottajat ja järjestöt. SoTe pyrkii aktiivisesti edistämään myös maakunnallisia yhteistyömuotoja mm. turvapalveluiden tuottamisessa.

9.2.2.2. Kotihoito

Kotihoidon palveluja tarjotaan henkilöille, joiden selviytyminen päivittäisistä, henkilökohtaisiin tarpeisiin liittyvistä asioista on estynyt sairauden, toimintakyvyn alenemisen tai muun vastaavan syyn vuoksi. Kotihoito sisältää perushoitoa ja huolenpitoa, lääkahuoltoa, sairaanhoidollisia palveluita, ohjausta ja neuvontaa sekä kuntouttavia ja ehkäiseviä palveluja. Kotihoidon palveluja järjestetään tilapäisinä ja säännöllisinä. Kotihoidon käynnit aloitetaan pääsääntöisesti aina kotihoidon kuntouttavina arviointijaksosoina.

Kotihoidon kuntouttavan arviointijakson tarkoituksena on tukea asiakasta, jonka kotona pärjääminen on erilaisista syistä heikentynyt. Asiakkaalle laaditaan arviointijakson ajaksi henkilökohtaiseen tavoitteeseen pohjautuva kotona kuntoutumisen suunnitelma, joka pohjautuu toimintakyvyn mittaukseen. Kuntoutumisen toteutumista arvioidaan kahden viikon sisällä arviointijakson alussa ja kuntoutusjakson lopussa.

Mikäli kotihoidon kuntouttavan arviointijakson jälkeen todetaan, että asiakas tarvitsee kotona pärjätäkseen säännöllisen kotihoidon palveluja, asiakkaalle määritellään omahoitaja ja asiakkaalle laaditaan toimintakykyä ja voimavaroja vahvistava palvelu- ja hoitosuunnitelma.

Kotihoidossa painotetaan asiakkaan omien voimavarojen tukemista, omatoimisuutta ja kuntouttavaa työtä. Kotihoidon tehtävänä on koota asiakkaan tukiverkosto ja palveluiden tuottajat toimimaan yhdessä asiakkaan tukena siten, että kotona pärjäämistä vahvistetaan ja siten siirretään tulevaa palvelutarvetta. Asiakkaiden mahdollisuus asua omassa kodissa mahdollisimman pitkään tarvitsee kotihoidon rinnalle myös muita palvelumahdollisuuksia. Kotona pärjäämistä tuetaan tarvittaessa suunnitelmallisella ja tavoitteellisella lyhytaikaishoidolla.

Tehostettu kotikuntoutus on palvelu, jossa moniammatillinen tiimi toteuttaa intensiivistä ja määräaikaista kuntoutusta esim. sairaalasta kotiutuville asiakkaille. Kuntoutusjakson kesto on neljästä kahdeksaan viikkoa. Tehostettu kotikuntoutus toteutuu asiakkaan kotona, kodinomaisessa ympäristössä tai hyödyntäen esim. intervallijaksosia. Kotihoidon palveluvalikoima hyödynnetään aina kokonaisuudessaan asiakkaan tukena ennen raskaampiin palveluihin siirtymistä.

SoTessa kiinnitetään erityistä huomiota palvelutarpeen arvioinnin järjestämiseen ja arviointivälineisiin ja mittareihin. Palveluiden piiriin tullaan palveluohjauksen kautta. Ikääntyneiden asiakkaiden toimintakykyä arvioidaan erilaisilla toimintakykymittareilla esim. FIM ja MMSE. SoTessa valmistaudutaan maakunnalliseen RAI-mittariston käyttöönottoon. Palvelutarpeen arvioinnissa arvioidaan aina asiakkaan kokonaistilanne

(fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen). Vaikka kotihoidon myöntämiskriteerit täyttyisivät, kotihoitopalveluiden vaihtoehtona selvitetään aina kotona tapahtuva hoito omaisten, asiakkaan muun lähiverkoston tai tukipalveluiden turvin. Kotona asumista voidaan kotihoidon palveluiden sijaan tukea myös yksilöllisillä mm. sosiaalihuoltolain mukaisilla taloudellisen tuen sekä perhehoidon ja henkilökohtaisen tuen keinoilla.

Kotihoidon asiakkaat koostuvat ikääntyvistä, mielenterveys- ja päihdekuntoutujista ja vammaisista. Lapsiperheille tarjotaan kotipalveluja pääsääntöisesti osana lapsiperheiden sosiaalipalveluja.

Kotihoidon palveluiden pääasiallisena tuottajana toimii Saarikka, mutta Saarikan rinnalle haetaan aktiivisesti myös muita kumppaneita mm. palvelusetelimallin avulla. Kuntataajamien ulkopuolisten alueiden asukkaiden kotihoidon palveluja pyritään turvaamaan siirtämällä palvelutuotantoa Saarikalta muille palveluntuottajille silloin, kun se on kulloistenkin asiakastilanteiden ja SoTen kustannusten näkökulmasta perusteltua

Kotihoitoa tarjotaan lähipalveluna koko SoTen toiminta-alueella. Kotihoidon palvelut tuotetaan ensisijaisesti etäteknologia-avusteisesti (lääkeannostelija ja/tai etäkotikäynti videovälitteisesti), mikäli asiakkaan palvelutarve ei edellytä hoitajan fyysistä läsnäoloa. Kotihoidon palveluiden sisällöt ja ympärivuorokautinen saatavuus voivat vaihdella alueittain asiakastiheyden ja välimatkojen perusteella.

Palveluiden järjestäminen ikäihmisten tarpeita vastaavaan esteettömäksi rakennettuun ympäristöön on asiakkaan turvallisuuden ja palveluiden läheisyyden vuoksi perusteltua, joten ikääntyviä kannustetaan siirtymään lähemmäs kuntakeskuksia. Kotihoidon myöntämisen kriteerit määritellään yksityiskohtaisemmin vuosittain talousarvion vahvistamisen yhteydessä. Palveluiden myöntämisessä huomioidaan asiakkaan palvelutarpeiden ohella myös palveluiden järjestämisen kustannukset sekä kunnittain asetetut talouden sopeuttamistavoitteet. Palveluista peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat palvelumaksut.

9.2.2.3. Ikäihmisten asumispalvelut

Palveluasumisella tarkoitetaan vuokrasopimukseen perustuvaa asumispalvelua, jossa asukas saa tarvitsemaansa hoitoa ja huolenpitoa sekä jatkuvaa apua selviytyäkseen päivittäisistä toiminnoista.

Tavallinen palveluasuminen on tarkoitettu ikäihmisille, jotka tarvitsevat apua asumisensa järjestämisessä ja tukea itsenäisessä suoriutumisessa. Palveluun sisältyy asunnon lisäksi palveluita yksilöllisen hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti.

Ympärivuorokautista asumispalvelua tarjotaan henkilölle, joka toimintakykyvajeensa, sairautensa, vammansa tai muun vastaavan syyn takia tarvitsee ympärivuorokautisia hoivan ja hoidon palveluja eikä enää voi asua kotona itsenäisesti, omaisten ja/tai kotihoidon turvin.

Asumispalveluiden myöntämisen kriteerit määritellään yksityiskohtaisemmin vuosittain talousarvion vahvistamisen yhteydessä. Palveluista peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat palvelumaksut.

Palveluasumisessa haetaan uudenlaisia palveluiden tuottamisen malleja mm. väli-
muotoisia asumisen ratkaisuja sekä tehostetun ja tavallisen palveluasumisen yhdis-

telmää, joissa tausta-ajatuksena on yhteisöllisyyden vahvistaminen. Ikäihmisten asumispalveluiden järjestämisessä tavoitellaan pysyvyyttä palvelumuodon valinnassa ja asiakkaan näkökulmasta mahdollisimman yksiportaista palvelujärjestelmää.

Ikäihmisten ympärivuorokautisia asumispalveluja varaudutaan järjestämään maakunnallisen sote-valmistelun yhteydessä asetetun tavoitteen mukaisesti noin seitsemällä prosentilla alueen yli 75-vuotiaista, heidän nykyisten kotikuntiansa alueella

Palveluasumista järjestetään sekä Saarikan omana toimintana, että ostopalveluna. Saarikka tuottaa tavallista ja tehostettua asumispalvelua yhteensä noin 230 paikkaa kunnittain seuraavasti:

- Kannonkosken alueelle noin 38 paikkaa
- Karstulan alueelle noin 30 paikkaa
- Kivijärven alueelle noin 25 paikkaa
- Kyyjärvi alueelle noin 23 paikkaa
- Saarijärvi alueelle noin 114 paikkaa

(Saarikan ikäihmisten asumispalveluyksiköissä voi asua myös vammaisasiakkaita).

Saarikan tuottamien paikkojen lisäksi tarvittavat asumispalveluiden paikat hankitaan markkinoilta.

Ikäihmisten asumispalveluita järjestetään myös alle 75-vuotiaille myöntämiskriteerit täyttävillä henkilöillä Saarikan omana toimintana ja ostopalveluna.

Palvelut järjestetään niin, että palvelun tuottajasta riippumatta jokaisella asukkaalla on nimetty omahoitaja ja palvelut perustuvat yhdessä laadittuun yksilölliseen, kuntouttavaan palvelu- ja hoitosuunnitelmaan.

Asumispalvelut pyritään tarjoamaan mahdollisimman lähellä asiakkaan kotipaikkaa, mutta asiakas voidaan sijoittaa kuntarajoista riippumatta tarkoituksenmukaisimpaan vapaana olevaan paikkaan koko kuntayhtymän alueella. Tarvittaessa asiakas voidaan sijoittaa myös kuntayhtymän alueen ulkopuolelle. Palveluntarjonnassa pyritään huomioimaan, että pariskunnilla olisi mahdollisuus yhteiseen asumiseen.

Alueella toimivista Saarikan ja muiden palvelun tuottajien asumispalveluiden yksiköistä pyritään muodostamaan toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisia ja tehokkaita sekä sijainniltaan optimaalisia yksiköitä.

Ikäihmisten kotona pärjäämistä ja palvelurakenteen muuttamista on mahdollista vahvistaa myös kuntien kaavoitusratkaisuilla sekä päätöksillä rakentaa ja peruskorjata asuntokantaa esteettömäksi ja ikääntyvien tarpeita vastaavaksi.

Palveluista peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat palvelumaksut.

9.2.2.4. Mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut

Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden järjestäminen perustuu sosiaalihuoltolakiin.

Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluina tarjotaan eri asteisia asumispalveluja; tuettu asuminen, 12 h kuntouttava palveluasuminen, 12h asumispalvelu, 24 h tehostettu kuntouttava palveluasuminen, 24 h tehostettu palveluasuminen, 24 h+ tehostettu hoito- ja kuntouttava palveluasuminen. Lisäksi järjestetään liikkuvaa asumisen tukea, päivä- ja tukikäyntejä asumisyksikköön sekä lääkkeenjako palvelua.

Asumispalvelut pyritään tarjoamaan mahdollisimman lähellä asiakkaan kotipaikkaa, mutta asiakas voidaan sijoittaa kuntarajoista riippumatta tarkoituksenmukaisimpaan vapaana olevaan paikkaan. Tarvittaessa asiakas voidaan sijoittaa myös SoTen alueen ulkopuolelle.

Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluita järjestetään sekä Saarikan omana toiminna että ostopalveluna. Saarikka tuottaa mielenterveyskuntoutujien asumispalveluita noin 12 paikkaa. Saarikan tuottamien paikkojen lisäksi tarvittavat mielenterveyskuntoutujien asumispalvelupaikat hankitaan ostopalveluna.

Palveluista peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat asiakasmaksut.

9.2.2.5. Vammaispalvelut

Vammaispalvelut sisältävät vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet osallisuutta edistävät palvelut, vaikeavammaisten päivätoiminnan sekä asumispalvelut

Vammaispalvelulain perusteella myönnettävät palvelut ovat kuntoutusohjaus, sopeutumisvalmennus, kuljetuspalvelut, tulkkipalvelut, päivätoiminta, henkilökohtainen apu sekä palveluasuminen ja taloudelliset tukitoimet, joita ovat asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet, päivittäisessä suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet sekä ylimääräiset vaate- ja erityisravintokustannukset sekä palvelujen ja tukitoimien myöntämiseen liittyvä ohjaus ja neuvonta.

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia myönnetään henkilöille, joilla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoritua tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat palvelut tarjotaan lain mukaisina, yhtymävaltuusto vahvistaa muiden palvelujen osalta yksityiskohtaiset myöntämisen kriteerit.

Päätökset vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista tekee vammais-sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijän vastaanotto on Saarijärvellä. Sosiaalityöntekijä tekee kotikäyntejä asiakkaiden luona koko kuntayhtymän alueella.

Sosiaalityöntekijän palvelut ovat asiakkaille maksuttomia.

Toimintakeskuksissa järjestetään osallisuutta ja työllistymistä edistävää toimintaa sekä vaikeavammaisten päivätoimintaa. Toiminta voidaan toteuttaa myös seinättömänä. Asiakkaina on kehitysvammaisia, muita vammaisia, mielenterveyskuntoutujia, päihdekuntoutujia ja pitkäaikaistyöttömiä. Toiminnan tavoitteena on tukea asiakasta arkielämässä.

Toimintakeskuspalveluiden piiriin pääsemisen kriteereitä ovat mm: opittujen taitojen ylläpitämisen tarve, opittujen taitojen vahvistamisen tarve (mm.hygienia, ravitsemus),ohjauksen ja tuen tarve haastavista tilanteista selviytymiseen, jaksamisen tukeminen sekä itsenäisen asumisen tukeminen.

Kuntien alueella tarjottavat toimintakeskuspalvelut ovat Saarikan toimintaa.

Osallisuutta edistävää toimintaa sekä vaikeavammaisten päivätoimintaa hankitaan myös ostopalveluna kuntayhtymän alueen ulkopuolella asumispalveluissa/perhehoitossa asuville. Yksityisissä asumispalveluissa (palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen) oleville asiakkaille järjestetään Saarikan erikseen kustantamaa toimintaa yksilöllisen palvelutarpeen ja asiakkaan kokonaistilanteen perustella-

Kehitysvammaisilta asiakkailta peritään maksu aterioista ns. ylläpitomaksuna. Ohjauksesta ei peritä maksua.

Kotihoidon tiimi tuottaa vammaispalveluiden asiakkaille kotihoitoon rinnastettavaa palvelua.

Vammaisten asumispalveluilla tarkoitetaan asumisen ja siihen liittyvien eriasteisten tukitoimien, ohjauksen ja valvonnan järjestämistä. Asumispalvelun muotoina ovat tuettu asuminen, palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen ja tilapäinen asuminen.

Tuetulla asumisella tarkoitetaan yksilöllisen asumiseen liittyvän tuen järjestämistä henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä.

Palveluasumisella tarkoitetaan yksilöllisen asumiseen liittyvän tuen järjestämistä henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Palveluasumisen yksikössä henkilökunta on paikalla päivisin ja iltaisin.

Tehostetulla palveluasumisella tarkoitetaan yksilöllisen asumiseen liittyvän tuen järjestämistä henkilöille, joiden ohjauksen, avun ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista.

Tilapäistä asumispalvelua järjestetään tilapäiseen palvelun tarpeeseen. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikaisen hoidon järjestäminen, omaishoitajan tai läheisen jaksamisen tukeminen, asiakkaan kuntouttaminen tai toimintakyvyn edistäminen sekä erilaiset kriisitilanteet, kuten omaishoitajan äkillinen sairastuminen. Tilapäistä asumispalvelua myönnetään pääsääntöisesti max. 50 vuorokautta vuodessa. Tarvittaessa määrää voi olla suurempikin yksilöllisten syiden perusteella.

Asumispalveluista peritään yhtymävaltuuston hyväksymät asiakasmaksut.

9.2.2.6.Omais- ja perhehoito

Omaishoidontuki perustuu lakiin omaishoidontuesta, mutta siihen ei ole subjektiivista oikeutta.

Omaishoito on vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen avulla. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, johon kuuluvat hoidettavalle annettavat tarvittavat palvelut sekä omaishoitajalle maksettava hoitopalkkio, vapaat ja omaishoitoa tukevat palvelut.

Omaishoidon tukea myönnetään henkilölle, joka alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi tarvitsee kotiloissa hoitoa tai huolenpitoa ja hoidettavan omainen tai muu läheinen on valmis vastaamaan hoidosta ja huolenpidosta omaishoidon tuen avulla. Omaishoidontukea myönnetään yhtymävaltuuston hyväksymät myöntämiskriteerit täyttävälle asiakkaille.

65-vuotiaiden ja sitä vanhempien omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastukset tehdään hyvinvointia edistävinä kotikäynteinä.

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Sen tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus perheenomaiseen ja tarpeenmukaiseen hoitoon sekä läheisiin ihmismukaisiin perheenjäsenenä. Perhehoito on kunnan tai kuntayhtymän järjestämää palvelua, josta säädetään perhehoitolaissa (Perhehoitolaki 263/2015).

Perhehoidolla pyritään edistämään perhehoidossa olevan henkilön hyvinvointia, toimintakykyä, perusturvallisuutta ja sosiaalisia suhteita. Perhehoitoon sijoittamisen lähtökohtana ovat asiakkaan elämäntilanne, aikaisemmat elämäkokemukset sekä hoidon ja huolenpidon tarve.

Perhehoitoa voidaan antaa henkilölle, jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa ei voida tarkoituksenmukaisesti järjestää hänen omassa kodissaan tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja hyväksikäyttäen ja jonka ei katsota olevan laitoshuollon tarpeessa.

Omaishoitajan lakisääteisiltä vapaapäiviltä peritään asiakasmaksulain ja asetuksen mukainen maksu. Omaishoitajien virkistysvapaat ovat maksuttomia.

Perhehoidossa olevalta asiakkaalta peritään yhtymävaltuuston hyväksymän maksutaksan mukainen asiakasmaksu.

9.3 TERVEYDEN- JA SAIRAAHOITO

Terveyden- ja sairaanhoidon palveluilla huolehditaan SoTen alueen väestön perusterveydenhuoltoon liittyvästä ohjauksesta, neuvonnasta, erilaisista tutkimuksista ja hoidoista.

Palveluiden järjestämisessä huomioidaan asiakkaan palvelutarpeiden ohella myös palveluiden järjestämisen kustannukset sekä kunnittain asetetut talouden sopeuttamistavoitteet. Näin ollen alueen väestölle järjestettävät palvelut, palveluiden saavutettavuus ja saatavuus voivat vaihdella alueittain.

9.3.1 Vastaanottotoiminta

Terveyden ja sairaanhoidon vastaanottopalvelut koostuvat väestölle tarjottavista perustason avosairanhoidon (yleislääkärin ja sairaanhoitajan päivystys- ja ajanvarausvastaanotto, laboratoriopalvelut) sekä ensihoidon palveluista.

Sairanhoidon lisäksi vastaanottopalveluilla tuetaan väestön terveyden ja toimintakyvyn edistämistä, sairauksien ennaltaehkäisyä, riskitekijöiden tunnistamista sekä väestön valmiuksia edistää omaa terveyttään.

Vastaanottopalvelut järjestetään niin, että väestölle turvataan sujuva pääsy sairaanhoitajan ja/tai lääkärin sekä muiden asiantuntijoiden puhelin-, video- tai toimipisteessä fyysisesti paikan päällä toteutettavalle vastaanotolle. Paljon palveluja tarvitseville ja pitkäaikaissairaille varmistetaan jatkuvat hoitosuhteet ja järjestetään tarvittaessa erityistä tukea ja ohjausta. Vastaanottopalvelut tarjotaan asiakkaille terveydenhuollon ammattihenkilön tekemän hoidontarpeen arvioinnin perusteella, jonka mukaisesti kiireellisyys arvioidaan.

Kiireelliset asiakkaat

Kiireellisiin asiakkaisiin kuuluvat äkillisesti sairastuneen välitöntä ensiapua tarvitsevat asiakkaat. Vastaanottopalvelut järjestetään niin, että kiireellisten asiakkaiden hoito voidaan aloittaa tarvittaessa välittömästi tai viimeistään seuraavana päivänä.

Puolikiireelliset asiakkaat

Tähän ryhmään kuuluvat asiakkaat, jotka eivät tarvitse välitöntä hoitoa. Tällaisia asiakkaita ovat esim. tavallisimmat korva-, nenä-, kurkkukipuiset, krooniset sydänoireilevat, verenpaineen heittelyt, tukirankaperäiset vaivat, ummetus ja närästyspotilaat,

toistuvat haavahoidot. Vastaanottopalvelut järjestetään niin, että puolikiireellisten asiakkaiden hoidon tarpeen arviointi voidaan toteuttaa 1-3 pv sisällä. Asiakkaat tulevat palveluiden piiriin pääsääntöisesti ajanvarauksella.

Kiireettömät asiakkaat

Tähän ryhmään kuuluvat asiakkaat, jotka eivät tarvitse välitöntä eivätkä puolikiireellistä hoitoa. Asiakkaat luokitellaan kiireettömiksi asiakkaiksi, kun heidän asiansa koskevat esimerkiksi erilaisia todistusasioita, lausuntoja, säännöllisiä määräaikaikontrolleja, toistuvia lääkityksiä, kutsuntatarkastuksia jne. Vastaanottopalvelut järjestetään niin, että kiireettömien asiakkaiden hoidon tarpeen arviointi voidaan suorittaa kolmen viikon sisällä. Asiakkaat tulevat palveluiden piiriin ainoastaan ajanvarauksella.

Palveluiden järjestämisessä voidaan em. kiireellisyysluokittelun ohella ottaa käyttöön myös esim. sairauksiin ja palveluntarpeisiin perustuvia segmentointimalleja.

Sairaanhoitaja ohjaa terveyteen ja sairauteen liittyvissä asioissa ja tekee hoidon tarpeen arviointia sekä puhelimesta että vastaanotolla. Sairaanhoitaja tekee ajanvarauksella erilaisia sairaanhoidollisia toimenpiteitä, antaa lääkärin määräämiä toistuvia lääkityksiä ja osallistuu pitkäaikaissairaiden hoitoon yhdessä hoitavan lääkärin kanssa. Sairaanhoitajan vastaanottopalvelut järjestetään puhelimitse ja muita sähköisiä kanavia käyttäen sekä fyysisesti ajanvaraukseen perustuen Karstulan ja Saarijärven terveysasemilla viitenä päivänä viikossa ja muiden kuntien alueilla olevissa toimipisteissä vähintään kahtena päivänä viikossa.

Lääkärin vastaanottopalvelut järjestetään ajanvaraukseen perustuen puhelimitse ja muita sähköisiä kanavia käyttäen sekä fyysisesti kuntien alueilla olevissa toimipisteissä.

Laboratoriopalveluihin liittyvät näytteenotot järjestetään Saarijärven ja Karstulan terveysasemilla 5 päivänä viikossa, muiden kuntien terveysasemilla keskimäärin noin 2 päivänä viikossa. Laboratoriotoiminta voidaan jatkossa järjestää yhteistyössä sairaanhoitopiiriin laboratoriopalveluita tuottavan yhtiön kanssa.

Kuvantamispalvelut (röntgen) hankitaan sairaanhoitopiiriltä ja kuvantamispalveluita järjestetään Saarijärven ja Karstulan terveysasemalla.

Lähipäivystys järjestetään arkisin virka-aikana (klo 8-15) sekä Saarijärven ja Karstulan terveysasemilla, klo 15 – 18 Saarijärven terveysasemalla, ilta- ja yöpäivystys keskussairaalassa klo 18 – 08. Viikonloppuisin lähipäivystys järjestetään lauantaisin ja sunnuntaisin Saarijärven terveysasemalla klo 8 – 15 ja muilta osin päivystys järjestetään keskussairaalassa. Päivystysjärjestelyjä ja päivystysaikoja voidaan tarkentaa maakunnallisten ratkaisujen yhteydessä.

Kivijärven ja Kannonkosken kuntien nk. itäisten osien alueen asukkaille tarjotaan mahdollisuus hakea palveluita halutessaan myös Wiitaunionin alueelta. Kyyjärven kunnan alueen asukkaille tarjotaan mahdollisuus hakea päiväaikaisia ensiapupäivystysten palveluita Alajärveltä.

Lomien keskittämisen ja vähentyneen kysynnän vuoksi terveysasemilla voidaan toteuttaa loma-ajan sulkuja syys -, joului-, talvi- ja kesälomien aikoina. Sulkujen aikana väestölle tarjotaan kiireellisissä tapauksissa palvelut lähimmällä auki olevalla terveysasemalla.

Vastaanottopalvelut tuotetaan pääosin Saarikan omana toimintana sekä maakunnallisena yhteistoimintana mm. virtuaalisessa sote-keskuksessa. Saarikan tuottamia palveluja voidaan lisäksi täydentää hankkimalla esimerkiksi etävastaanottopalveluja markkinoilta. Palveluista peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat palvelumaksut.

9.3.2. Mielen terveystyökalut

Mielen terveystyökalut koostuvat väestön psykiatrisen erikoissairaanhoidon avohoito- ja asumispalveluista.

Palveluihin kuuluvat mielen terveyteen liittyvä tutkimus, hoito ja kuntoutus. Mielen terveystyökaluja tuotetaan vastaanotoilla ja kotikäynneillä sekä päivätoimintoina.

Mielen terveystyökaluita tarjotaan henkilöille, jotka tarvitsevat psykiatrisen erikoissairaanhoidon avohoitopalveluita.

Palvelu tuotetaan pääasiassa Saarikan omana toimintana

Mielen terveystyökalut järjestetään pääsääntöisesti Saarijärven ja Karstulan toimipisteissä sekä tarpeen mukaan muiden kuntien terveystyökaluilla.

Palveluista peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat palvelumaksut.

9.3.3. Lyhytaikainen osastohoito

Lyhytaikaisella osastohoidolla tarkoitetaan aikuisikäiselle väestölle tarjottavia kansanterveyslain mukaisia perusterveydenhuollon akuuttisairaanhoidon palveluja. Osastolle tullaan lääkärin läheteellä päivystyspoliklinikoilta, lääkärin vastaanotoilta tai siirtona erikoissairaanhoidosta. Osastolla hoidetaan kaikkien erityisalojen potilaita ympärivuorokautisesti, diagnoosin mukaisesti ja yksilöllisesti sairauden vaatimalla tavalla. Hoito toteutetaan laaditun hoitosuunnitelman mukaisesti.

Lyhytaikaishoito tuotetaan koko Saarikan väestölle Saarijärven osastolla omana toimintana.

Osastohoidon palveluista peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat palvelumaksut.

9.3.4. Kuntoutuspalvelut

Kuntoutuspalveluilla edistetään alueen asukkaiden toiminta- ja työkykyä sekä itsehoitotaitoja. Kuntoutuspalvelut koostuvat Karstulan kuntoutusosastosta sekä fysioterapian suoravastaanotosta, lääkinnällisestä kuntoutuksesta, kunto-neuvolapalveluista, osastopotilaiden kuntoutuksesta sekä apuvälinepalveluista. Lisäksi fysioterapian palveluihin sisältyvät myös selkävastaanotto, olkaoperoitujen ohjaus ja Tekoset polvi- ja lonkkaleikkattujen seuranta. Palvelut on tarkoitettu kaikille SoTen alueella kuntoutuspalveluja tarvitseville asukkaille. Kuntoutuspalvelut järjestää myös erityisryhmien (esim. tuki- ja liikuntaelinoireisille, aivohalvaus ja parkinsonipotilaille, ikäihmisille ja ylipainoisille) terveystyökaluohjelmia.

Kuntoutusosaston tavoitteena on kuntouttaa asiakkaat toimintakyvyltään sellaisiksi, että elämä omassa kotona tai siihen verrattavassa paikassa on mahdollista. Hoito perustuu moniammatillisesti laadittuun kuntoutussuunnitelmaan, jonka toteuttamista jatketaan opastettuna senkin jälkeen, kun asiakas kotiutuu. Kuntoutusosasto vastaa

myös SoTen alueen väestön tehokuntoutuksen tuottamisesta. Potilaan kotiutuessa fysioterapia tekee tarvittaessa kotikäyntejä apuväline- ja asunnonmuutos tarpeen kar-toittamiseksi ja potilaan kotioloissa selviytymisen varmistamiseksi. Kuntoutusosasto on Saarikan omaa toimintaa.

Kuntoutusosaston yhteydessä toimii myös Keski-Suomen keskussairaalan alainen hemodialyysiyksikkö. Yksikkö on keskussairaalan nk. satelliittiyksikkö, jossa hoide-taan hemodialyysihoitoa tarvitsevat potilaat.

Kuntoneuvolassa asiakkaalle tehdään fysioterapeuttiset tutkimukset ja annetaan mm. itsehoito-ohjeita tuki- ja liikuntaelinsairauksien hoitoon, keinoja kivunlievitykseen sekä tietoa ja ohjausta kansansairauksien ehkäisyyn. Kuntoneuvolan palveluiden piiriin asi-akkaat tulevat pääsääntöisesti lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattilaisen oh-jaamana.

Lääkinnällisen kuntoutuksen fysio- ja toimintaterapiapalveluja annetaan henkilöille joi-den toimintakyky on uhattuna tai heikentynyt. Kuntoutuksella pyritään mm. mahdollis-tamaan asiakkaiden selviytyminen omassa kodissaan mahdollisimman pitkään.

Fysioterapiapalveluita annetaan lääkärin läheteellä mm. lonkka- ja polvileikkauspoti-laille, traumapotilaille sekä akuuteille neurologisille potilaille (aivohalvaus, MS, Parkin-son).

Kuntoutuspalveluihin kuuluvat myös alle kouluikäisten ja koululaisten fyysisen ja mo-torisen kehityksen seuranta, erilaiset fysioterapeuttiset konsultaatiopalvelut ja arviot kuntoutussuunnitelmaan sekä erilaisten erityisryhmien ryhmätoiminat.

Apuvälinepalvelujen avulla tuetaan asiakkaan selviytymistä kotona mahdollisimman pitkään, korjataan toiminnan vajavuutta sekä ennaltaehkäistään tapaturmia. Apuväli-neitä annetaan sopimuksen mukaan joko lyhyt- tai pitkäaikaislainaan.

Fysioterapia- ja kuntoutuspalveluja järjestetään pääsääntöisesti Karstulan ja Saarijär-ven toimipisteissä ja tarpeen mukaan muiden kuntien terveysasemilla. Fysioterapia- ja kuntoutuspalveluja tuotetaan Saarikan omana toimintana. Lääkinnällisen kuntou-tuksen palveluja hankitaan myös palveluseteleillä yksityisiltä palveluntuottajilta.

Palveluista peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat palvelumaksut.

9.3.5. Suun terveydenhuolto

Suun terveydenhuollon palvelut sisältävät väestön suun terveyden edistämisen ja suun sairauksien tutkimuksen, ehkäisyn ja hoidon.

Palvelua tarjotaan alueen väestölle ja akuuttihoidon osalta alueen väestön lisäksi myös ulkokuntalaisille särkypäivystykseen hakeutuville. Potilaalle annetaan hänen tarvitsemansa hoito terveydenhuollon ammattihenkilön suorittaman hoidon tarpeen arvioinnin mukaan.

Terveyttä ylläpitävää neuvontapalvelua tarjotaan kaikille kuntalaisille sekä hoitokäyn-neillä että neuvontapalveluina muiden toimijoiden kanssa yhdessä toimittaessa.

Suun terveydenhuollon palvelut järjestetään lähipalveluna pop up- mallilla kouluilla lapsille ja muilta osin pääosin keskitetysti Karstulan ja Saarijärven terveysasemilla.

Suun terveydenhuollon ympärivuorokautinen päivystys järjestetään maakunnallisena yhteistyönä/yhteispäivystyksenä Jyväskylässä. Yöpäivystys järjestetään Kuopiossa.

Palveluista peritään yhtymävaltuuston vuosittain vahvistamat palvelumaksut.

9.3.6. Työterveyshuolto

Työterveyshuollon palveluilla tarkoitetaan työterveyshuoltolaissa määriteltyjä ennalta ehkäiseviä ja sairaanhoidollisia työterveyshuoltopalveluja.

Kansanterveystalain mukaan kunnan tulee järjestää kunnan alueella toimiville yrittäjille ja muille omaa työtään tekeville soveltuvien osien työterveyshuoltolaissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä tarkoitettua työterveyshuoltoa.

SoTe kuntayhtymän järjestämisvastuulla olevat työterveyshuollon palveluiden tuottajana toimii Terveystalo Oy.

9.3.7 Erikoissairaanhoito

Erikoissairaanhoidolla tarkoitetaan erikoislääkäreiden johtamaa osaa terveydenhuollosta. Erikoissairaanhoidon piiriin kuuluu sairauksien tutkimisen ja hoidon lisäksi myös ennalta ehkäiseviä ja kuntouttavia toimintoja. SoTe hankkii alueen väestölle erikoissairaanhoidon palvelut Keski-Suomen sairaanhoitopiiriin kautta.

Erikoissairaanhoidon piiriin tullaan kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta Saarikan lääkäreiden läheteellä.